

Pere Rosselló Bover

JOAN FUSTER I MALLORCA¹

Francesc de Borja Moll va definir en diverses ocasions l'estratègia a seguir en un dels períodes més difícils per a la cultura catalana, la postguerra, en què les temptatives de recobriment més innocents eren reprimides de forma contundent per les autoritats franquistes. Aleshores Moll va propugnar l'«amplitud estètica», per tal de permetre la col·laboració entre els diversos grups generacionals i literaris. D'aquesta manera els autors de l'Escola mallorquina podien participar en les mateixes activitats que la jove generació del 50. La segona estratègia fou la de l'«amplitud geogràfica», eufemisme sota el qual s'amagava el concepte irrenunciable de la unitat lingüística, cultural i nacional dels Països Catalans. Potser perquè mai no havia estat tan necessari, en cap altre moment no s'havia intentat una col·laboració i una presència tan estretes entre els intel·lectuals de les diverses terres catalanes. És per això que Moll va cercar al Principat i al País Valencià l'ajut d'escriptors joves per tal de superar el localisme i de donar una dimensió nacional als seus projectes culturals. La col·laboració de Manuel Sanchis Guarner, que en aquells anys residia a Mallorca, fou, en aquest aspecte com en tants d'altres, molt fructífera. És molt possible que ell fos l'enllaç entre l'editor mallorquí i l'escriptor de Sueca.

En primer lloc, hem de referir-nos a la col·laboració de Joan Fuster en l'«aventura» de la revista *Raixà*,² de la qual només varen poder sortir dos números –el segon dels quals ja no es va poder distribuir– i que acabà convertint-se en una miscel·lània. Aquest fet és el primer en què Moll en les seves memòries³ esmenta Fuster. La corresponsalia de la publicació a València havia d'estar a càrrec de Xavier Casp i de Miquel Adlert. Joan Fuster hi va col·laborar una sola vegada amb l'article titulat «De la novetat i els seus límits»,⁴ en què aborda el tema de la recerca de l'originalitat en l'art modern. Fuster hi distingeix entre *novetat* i *originalitat* –«s'és nou respecte de l'anterior, i s'és original respecte de tot»⁵– i hi subratlla el caràcter de capdavanter de l'artista:

*1 Publicat, amb el títol «Joan Fuster i Mallorca: La participació de l'escriptor de Sueca en els projectes dels intel·lectuals mallorquins dels anys 50» a *Pissarra*, 71 (abril-maig 1994), pàgs. 63-64.

² Vegeu també Josep M. LLOMPART: «"Raixà", una aventura dels anys cinquanta» *Latitud* 39, 4 (juliol-agost 1981), pàgs. 1 i 10.

³ Francesc de B. MOLL: *Els altres quaranta anys (1935-1974)* (Mallorca: Editorial Moll, 1975), pàgs. 132-135.

⁴ Joan FUSTER: «De la novetat i els seus límits» *Raixà. Miscel·lània de Literatura Catalana* (Mallorca: Editorial Moll, 1953), pàgs. 53-55.

⁵ *Ibidem*, pàg. 53.

«L'artista n'és el pioner. Però un pioner ben estrany: perquè alhora que contribueix a estendre i perfilar l'estil col·lectiu, se n'aparta, cerca la seua estricta singularitat».⁶

En segon lloc, hem d'assenyalar que Joan Fuster va publicar poc després alguns dels seus assaigs en la Biblioteca Raixa, de l'Editorial Moll. Precisament el primer llibre assagístic de Joan Fuster, *El descrèdit de la realitat* (1955), va aparèixer en aquesta col·lecció mallorquina. En la mateixa biblioteca varen sortir poc més tard els dos volums de *La poesia catalana* (1956), *Indagacions possibles* (1958), *Judicis finals* (1960) i, molt més tard, encara hi va treure a la llum *Babels i babilònies* (1972). L'extensió del nostre article no ens permet entrar en detalls sobre aquestes obres, que han enriquit el món de l'edició mallorquina. Potser també hauríem d'esmentar alguns pròlegs a escriptors mallorquins –com el de la novel·la *Els escorpins* (1965), de Baltasar Porcel, o el de *Els mallorquins* (1968), de Josep Melià–, a més d'algun article puntual sobre la producció literària a les Balears.⁷

En tercer lloc, hem de referir-nos molt especialment a les col·laboracions que Fuster tramet quasi cada any per als volums de *Cap d'Any*, de la Biblioteca Raixa. En l'anuari de 1956 trobam una sèrie d'aforismes titulada «Judicis finals»⁸ i en els de 1957 i 1963 hi treu dos articles, «Observació sobre el ressentiment»⁹ –on, tot i que parteixi d'un punt de vista psicològic i filosòfic, hi ha el rerefons del problema de la manca de consciència de la identitat nacional– i «Lliçons (curtes) de moral».¹⁰ Però sobretot hem de parlar de les cròniques sobre la vida literària i cultural al País Valencià incloses en aquests almanacs. Fuster escriu aquests balanços des del volum de 1957 fins al de 1962. En realitat, pren el relleu en aquesta tasca a Xavier Casp, que havia escrit la de 1956. Més tard, en 1963, Fuster serà substituït per Alfons Cucó. En la primera crònica constata la pobresa quant al nombre de publicacions i es refereix al «problema, no ja de la consolidació, sinó de la mateixa supervivència de la literatura catalana al País Valencià».¹¹ L'any següent, a unes valoracions semblants, afegeix una referència a «l'habitual i deplorable teatre “valencià”»¹² i denuncia la reclusió del català en un premi especial per a obres «*en lingua vernacula*» dins els Premis València de Literatura, destinats a obres en espanyol. En l'anàlisi del

⁶ *Ibidem*, pàg. 55.

⁷ Joan FUSTER: «Novel·listes insulars» *Serra d'Or*, 8-9 (agost-setembre 1963), pàg. 21.

⁸ Joan FUSTER: «Judicis finals» *Cap d'any. Raixa. 1956* (Palma de Mallorca: Editorial Moll, 1955), pàgs. 117-123.

⁹ Joan FUSTER: «Observació sobre el ressentiment» *Cap d'any. Raixa. 1957* (Palma de Mallorca: Editorial Moll, 1957), pàgs. 115-118.

¹⁰ Joan FUSTER: «Lliçons (curtes) de moral» *Cap d'any. Raixa. 1963* (Palma de Mallorca: Editorial Moll, 1963), pàgs. 86-99.

¹¹ Joan FUSTER: «Panorama literari valencià durant el curs 1955-1956» *Cap d'any. Raixa. 1957* (Palma de Mallorca: Editorial Moll, 1957), pàg. 30.

¹² Joan FUSTER: «Panorama literari valencià durant el curs 1956-1957» *Cap d'any. Raixa. 1958* (Palma de Mallorca: Editorial Moll, 1957), pàg. 38.

Cap d'any. Raixa. 1959 torna a insistir en temes com la «insuficiència en vistes a la consolidació d'un mínim de normalitat i, per tant, de viabilitat culturals per a la llengua catalana en aquesta terra»,¹³ la despreocupació popular envers «la literatura que es fa en la seua llengua»¹⁴ i «la penetració idiomàtica forastera».¹⁵ En la crònica de 1960 parla, a més de les novetats editorials, de la commemoració del V centenari de la mort d'Ausiàs March i en la de 1961 esmenta com a fet molt important la publicació de «tres llibres de tema lingüístic,¹⁶ complementaris si bé es mira, que vénen a reforçar, en tant que instruments utilíssims d'informació i de formació, la campanya de recobrament idiomàtic, bàsica en la situació actual del País Valencià»¹⁷. Finalment, el balanç de 1962 parla de la celebració del cinquantè aniversari de la mort de Teodor Llorente, fet que li dona ocasió per fer algunes consideracions entorn de l'abast de la Renaixença al País Valencià que li permeten concloure: «El tremp moral del país podria ser avui molt distint del que és, si don Teodor i la seva colla haguessin estat “a l'altura de les circumstàncies”. La mateixa esquàlida situació de la literatura en llengua autòctona té la seva causa en aquella indecisió inicial...»¹⁸

Com a conclusió, hem de dir que totes aquestes col·laboracions ressenyades aquí de forma ràpida, per petites que ara puguin semblar-nos, han de valorar-se com una aportació importantíssima i decisiva de Joan Fuster a la construcció d'una cultura catalana d'abast nacional, moderna i reivindicativa, amb un clar objectiu normalitzador. Tot això en un moment en què la llengua catalana i els nostres principals signes d'identitat passaven per grans dificultats i tenien una supervivència dubtosa. La col·laboració amb els escriptors mallorquins és un exemple més, d'entre tots els que podríem trobar en la biografia de Joan Fuster, de la seva contribució a la lluita per la supervivència de tota la nació catalana.

¹³ Joan FUSTER: «Panorama literari valencià» *Cap d'any. Raixa. 1959* (Palma de Mallorca: Editorial Moll, 1958), pàg. 26.

¹⁴ *Ibidem*, pàg. 27.

¹⁵ *Ibidem*, pàg. 27.

¹⁶ *La llengua dels valencians*, de Manuel SANCHIS GUARNER; la *Gramàtica*, de Carles SALVADOR; i el *Vocabulari valencià-castellà*, de Francesc PÉREZ PASTOR.

¹⁷ Joan FUSTER: «Panorama literari valencià durant el curs 1960-1961» *Cap d'any. Raixa. 1961* (Palma de Mallorca: Editorial Moll, 1960), pàg. 31.

¹⁸ Joan FUSTER: «Panorama literari valencià. Curs 1960-1961» *Cap d'any. Raixa. 1962* (Palma de Mallorca: Editorial Moll, 1962), pàg. 36.